

LA GUERRA CIVIL (1936-1939)

Història d'Espanya i Catalunya
2n Batxillerat

En una guerra civil, a més, el conflicte armat
confronta a població d'un mateix territori

La Guerra Civil constitueix l'episodi més tràgic i rellevant de la història espanyola del segle XX

El **18 de juliol de 1936** un grup de generals es va rebel·lar contra la República.

La resistència de les forces lleials a la República van fer **fracassar la insurrecció** en bona part del país.

El fracàs del cop d'Estat desencadenà **una cruenta i llarga guerra civil** que va durar quasi 3 anys

El cop d'Estat de 1936 surt com a reacció a la victòria del Front Popular a les eleccions de febrer del mateix any. Ja no es tracta d'un cop d'Estat organitzat per Sanjurjo (com el 1932), sense un objectiu clar, mal calculat i amb poques forces compromeses.

1.

LA INSURRECCIÓ MILITAR

*17 -20 de juliol de
1936*

L'esclat de la guerra a Barcelona

L'AIXECAMENT MILITAR

Instruccions del
general **Emilio Mola**,
1936 (organizador)

“EL DIRECTOR”

L'ESTRATÈGIA

- Alçament militar en forma de **revoltes simultànies**. Gran nombre de guarnicions compromeses. Operació ràpida i d'extrema violència.
- Ocupació de les capitals i formació d'una **junta de generals** que substituiria el Govern.
- Declaració de l'**Estat de Guerra** i la detenció/eliminació de grups opositors.
- Establir una **dictadura militar** per “restablir” l'ordre públic.

Data prevista: 18 de juliol

Una filtració dels plans provoca que la sublevació comenci la nit del **17 de juliol** a Melilla.

La insurrecció s'estén amb èxit per tot el Protectorat espanyol al Marroc

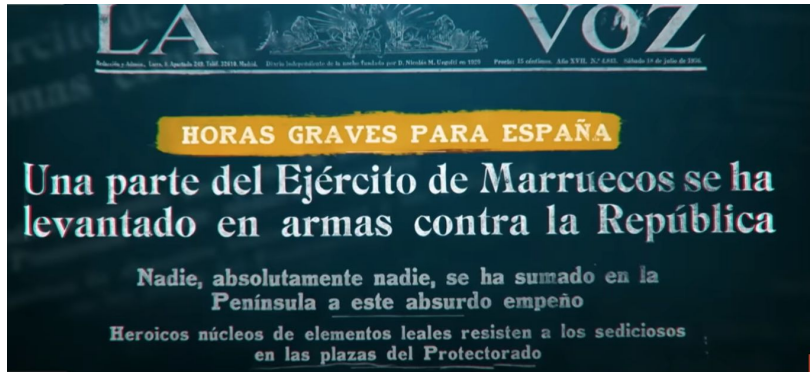
17 DE JULIOL DE
1936

Melilla, Ceuta i
Tetuan

A la Península no hi
ha cap sublevació.

- El **general Yagüe** se subleva a Melilla (efecte sorpresa).
- El **general Romerales** intenta parar el cop a Melilla i és afusellat (tot i no posar resistència).
- Més endavant, Mola també ordena afusellar al **general Batet** (Burgos), pel mateix. Els afusellaments mostren la **NOVA LEGALITAT MITJANÇANT LA VIOLÈNCIA**.

Casares Quiroga

El mateix dia de l'inici del pronunciament, el govern de **Casares Quiroga** és informat però no pren cap mesura.

"Si el ejército se levanta, yo me voy a dormir"

18 DE JULIOL DE
1936

Canàries, Sevilla,
Cadis, Còrdova,
Granada

A les **14:00h** el general **Queipo de Llano** s'alça a Sevilla. Acció indiscriminada de l'artilleria i del **terror** en els barris que resistien. Detencions i afusellaments massius. Artífex de la **neteja política**.

El general **Varela** se subleva a Cadis i a les 14:30h se subleven a Còrdova, a les 17:00 a Granada.

18 de juliol
Casares Quiroga

19 de juliol
Martínez Barrio

A la nit, **Mola** declara l'**estat de guerra** a la resta d'Espanya (l'ordre públic passa a mans dels militars)

Al vespre, Martínez Barrio truca a Mola perquè desisteixi del cop d'Estat.

19 DE JULIOL DE
1936

Burgos, Navarra,
Mallorca, Eivissa i
Saragossa

**Revolta d'altres caps
militars:** Mola a
Pamplona, Goded a
Mallorca i Eivissa i
Cabanellas a Saragossa.

19 de juliol (12h)
Martínez Barrio

20 de juliol
José Giral

Franco, Capità
General de Canàries,
es trasllada en secret
al **Marroc** i es posa al
front de les tropes
sublevades al nord d'
Àfrica

Són les tropes millor
preparades i armades
de la República
(Legión + Regulars)

EL VUELO DEL DRAGON RAPIDE

- 1 Londres. Salida 11 julio 7.10
- 2 Burdeos
- 3 Biarritz
- 4 Lisboa 10.10 del 12 de julio (entrevista con Sanjurjo)
- 5 Casablanca
- 6 Cabo Yubi (Sahara Español)
- 7 Palma de Gran Canaria. (Sale 14.33 del 18 de julio)
- 8 Agadir. 18 de julio
- 9 Casablanca (noche del 18 al 19)
- 10 Tetúan. 19 julio. Franco toma el mando de las tropas nacionales)

18 DE JULIOL

Franco demana ajuda a l'aviació alemanya
pel trasllat de tropes (fracàs naval)

JUAN MARCH

20 DE JULIOL DE
1936

Sanjurjo mor en un
accident aeri que
havia de traslladar-lo
de Portugal a Burgos
on comandaria les
forces sublevades.

20 de juliol
José Giral

1. Reparteix armes als obrers
2. Demana ajuda militar a França
3. Dissol l'exèrcit

Madrid,
Barcelona i
València
resisteixen.

BARCELONA

L'alçament finalitza a Barcelona (**Goded** es rendeix)

Compansys entrega el
poder a la CNT

Comitè Central de
Milícies Antifeixistes de
Catalunya

La insurrecció a Catalunya

- Alçament bàsicament a Barcelona. Els militars (menys aviació i intendència) s'alçen la matinada del 19 de juliol. Militants de la CNT-FAI vigilaven les casernes des del 17.
- El general **Manuel Goded** (havia vingut de Mallorca amb hidroavió) es va rendir el dia 20.
- Companys demana que les paraules de rendició de Goded sonin a **la ràdio** (reconeixent la derrota) i els insurrectes de la resta de Catalunya es van anar rendint.

GENERAL GODED

- La nit del **19 de juliol**, els revoltats de la caserna de Sant Andreu van fugir i els anarquistes que els assatjaven es van apoderar de les armes.
- Més de 30.000 fusells, metralladores i cartuxeres van anar a parar a **mans incontrolades** (igual que en altres casernes)

- El juliol de 1936 s'havia de celebrar a Montjuic una Olimpíada Popular com a protesta pel fet que els Jocs Olímpics se celebressin al **Berlín nazi**.
- S'havia organitzat per moltes organitzacions d'esquerrres d'arreu del món
- Es van haver de suspendre i els alguns atletes (europeus i americans) van formar les **primeres columnes de milicians voluntaris internacionals** per lluitar al costat dels republicans.

2.

L'AJUDA EXTERIOR

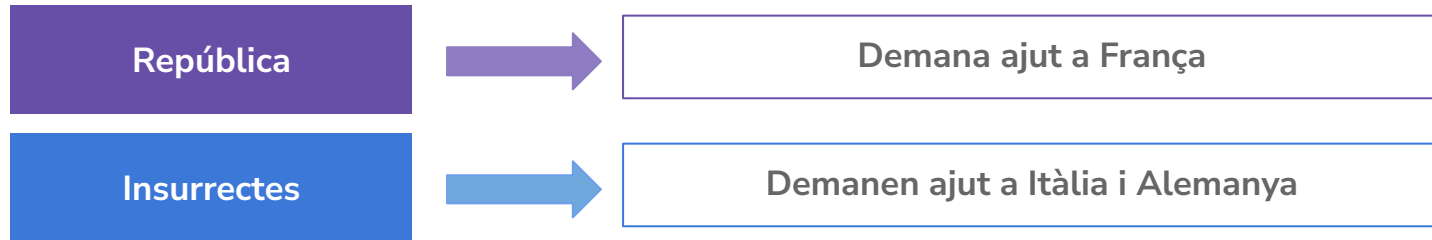
1936-1939

Membres de les Brigades Internacionals

Els estats europeus davant la guerra civil

- Esclat de la Guerra amb règims dictatorials a Europa (feixisme, nazisme i comunisme soviètic) amb descrèdit per la llibertat i molta polarització.
- Cada bàndol va demanar ajut als règims més propers

- França demana un **acord europeu** que impedeixi qualsevol ajut a cap dels dos bàndols (per preservar l'equilibri a Europa)

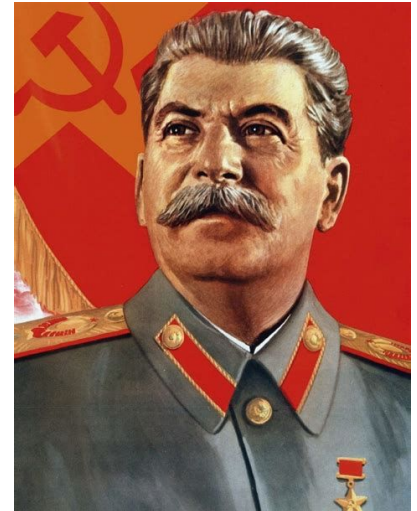
AJUT ALS INSURRECTES

- L'ajut italià comença el 19 de juliol (9 bombarders i 20 avions de transport per passar les tropes de Marroc)
- Alemanya envia la **Legió Còndor** (novembre 1936) que els va donar supremacia aèria. 279 avions de combat, 180 tancs, 180 canons i 16.000 homes
- Itàlia envia 49.000 homes (**Corpo Truppe Volontarie**) a inicis de 1937
- Intervenció massiva d'Alemanya i Itàlia és quan otorguen el **reconeixement diplomàtic** al govern de Franco (18 nov. 36)
 - Els insurrectes tenien domini de l'aire
 - Tenien garantit material de guerra modern i abundant
- Quan Hitler i Mussolini ajuden políticament els insurrectes, **anglesos i francesos s'inhibeixen totalment.**

AJUT ALS REPUBLICANS

- L'ajut soviètic **va arribar tard** perquè inicialment Stalin va respectar el comitè de no-intervenció.
- Oct.36 hi envia 100 tancs, 100 avions, armes antiaèries i carros blindats.
- Això contraresta a l'inici i dóna certa hegemonia aèria amb els avions de caça soviètics.
- L'ajut soviètic va tenir **2 contrapartides** importants:
 1. La República havia de dipositar l'**or del Banc d'Espanya a Moscou** (per garantir noves compres)
 2. L'ajut es canalitzava a través del **Partit Comunista** i els nombrosos assessors que van arribar a la zona republicana.

Les Brigades Internacionals

- La guerra té molt ressò entre les persones d'idees democràtiques i moltes s'ofereixen **voluntàries** per lluitar amb els republicans.
- Les Brigades Internacionals van ser constituïdes per la **Internacional Comunista** i per la **Internacional Sindical Roja** (Praga, juliol 36)
- A l'octubre del 36 van arribar els primers contingents organitzats
- Base general a Albacete on s'organitzen 15 Brigades diferents.
- **Importància simbòlica** (al llarg de la guerra no superen els 60.000 homes)
- En l'àmbit emotiu representa la solidaritat de diversos pobles del món ja que la immensa **majoria d'Estats havien abandonat la República a la seva sort.**

L'AJUDA INTERNACIONAL

AJUDA INTERNACIONAL A LA REPÚBLICA

Unió soviètica

Avions..... 800-1000
Carros de combat..... 482-800
Peces d'artilleria... 1500-1800
Tropes..... 2000-6000

França

Avions Entre 343 i 380

Mèxic

Fusells..... Uns 25.000

Brigades Internacionals

Tropes..... 35.000-60.000

FONTS DE FINANÇAMENT

Reserves d'or del Banc d'Espanya
(707 tones d'or en lingots i monedes)

COST FINANCER DE LA GUERRA

744 milions de dòlars

Ajuda importantíssima de la URSS per a sostenir la República (Estat satèl·lit)

Pagada amb les reserves d'or Obsoleta (menys carros combat) Intermitent

AJUDA INTERNACIONAL ALS INSURRECTES

Alemanya

Avions..... 830
Carros de combat..... 120
Peces d'artilleria..... 600
Tropes (Legió Cóndor).. 19.000

Tropes de regulars indígenes

Mercenaris marroquins... 70.000

Itàlia

Avions..... 700
Carros de combat..... 170
Peces d'artilleria..... 1000
Tropes..... 73.000
Tropes Aviazione Legionaria... 6000

Portugal

Tropes..... 10.000

Estats Units

Petroli (TEXACO).. 2 milions de t
Camions (Ford i General Motors)
..... 12.000

FONTS DE FINANÇAMENT

Crèdits

Itàlia (entre 413 i 456 milions \$)

Alemanya (entre 225 i 245 milions \$)

Comerç exterior

EUA i Regne Unit (76 milions de \$)

DONACIONS

Joan March..... 15 milions de \$

Alfons XIII..... 10 milions de \$

COST FINANCER DE LA GUERRA

716 milions de dòlars

Imprescindible per a guanyar la guerra. Va ser regular i considerable.

Experimentar armes i tècniques de la II Guerra Mundial.

3.

1936

*Primers mesos
de guerra*

EIX CRONOLÒGIC DE LA GUERRA

ÀMBIT INTERNACIONAL	juliol-agost Comitè de No-intervenció 26 abril Bombardeig de Gernika per la Legió Còndor 23 juny Alemanya i Itàlia abandonen el Comitè de No-intervenció 21 setembre El Vaticà nomena representant davant Franco setembre Retirada de les Brigades Internacionals febrer França i Anglaterra reconeixen el govern de Franco			
	1936	1937	1938	1939
FETS DE GUERRA	7 novembre Defensa de Madrid 18 juliol Insurrecció febrer Batalla del Jarama març Batalla de Guadalajara	abril/novembre Guerra al nord. Ocupació de tot el Cantàbric pels insurrectes maig Fets de maig. Govern de Negrín. Dissolució del POUM	gener/febrer Batalla de Terol març/abril Ofensiva de Franco a Aragó juliol/novembre Batalla de l'Ebre	febrer Arribada a la frontera francesa març Ocupació de la zona centre 1 abril Fi de la guerra
ZONA REPUBLICANA	21 juliol Comitè de Milícies Antifeixistes 11 agost Consell d'Economia de Catalunya setembre Govern de Largo Caballero. Govern d'unitat a Catalunya	juny Nou executiu català sense CNT	octubre Trasllat del gòvern, de València a Barcelona abril Tretze punts de Negrín	febrer Exili del govern a França març Cop d'Estat del coronel Casado i entrada dels nacionals a Madrid
ZONA INSURRECTA	24 juliol Junta de Defensa Nacional (Burgos) 1 octubre Franco, Generalíssim i Cap del Govern de l'Estat	19 abril Unificació i creació de FET y de las JONS	gener Franco designa el seu primer govern març Aprovació del Fuero del Trabajo abril Abolició de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya	1 abril Últim comunicat de guerra, Burgos

El primers dies a la zona republicana

El Govern Central té
3 presidents en 3 dies:

18 de juliol
Casares Quiroga

19 de juliol
Martínez Barrio

20 de juliol
José Giral

- El 20 de juliol gairebé totes les **esglésies i convents de Barcelona van cremar** (senyal d'inici revolta)
- A l'Espanya republicana es creen **comitès locals i provincials** per assumir les tasques de guerra (proveïment, assistència social, milícies...).
- Govern central, autonòmic i alcaldes seguien sent la legalitat però els comitès feien de resort.

El govern de José Giral (20 juliol 1936- agost 1936)

El poder es fragmenta i queda en mans d'una multitud de comitès/consells/juntes i milícies armades que **organitzen de manera autònoma la lluita contra els rebels.**

COMITÈ DE MILÍCIES ANTIFEIXISTES

Inici d'una política de repressió (Terror roig)
P.e. Presa de la Caserna de la Muntanya (Fanjul), txeques

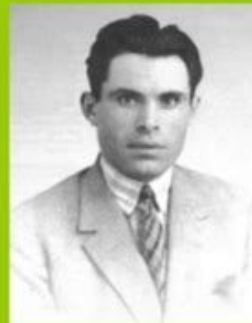
Jefes de las Milicias

Enrique Lister
Forján
(comunista)

Valentin González
"El Campesino"
(comunista)

Buenaventura
Durruti
(anarquista)

L'ESFONDRAMENT DE L'ESTAT

Anarquistes (CNT-FAI),
comunistes del POUM i
part de la UGT

REVOLUCIÓ SOCIAL

- Col·lectivitzacions
- Creació de comunes
- Impuls de l'alfabetització
- Anticlericalisme

Republicans, socialistes (PSOE), els comunistes del PCE i part de l'UGT es van oposar a la revolució. Per a ells, **la prioritat era aconseguir la victòria contra els insurrectes.**

El primers dies a la zona insurrecta

Fracàs del cop d'estat:

Necessitat de crear un òrgan provisional per coordinar les operacions militars.

Davant la **manca d'un projecte polític** unitari (CEDA, carlins, Falange...)

EXÈRCIT: pilar en la formació d'un nou Estat

JUNTA DE DEFENSA NACIONAL (24 de juliol)

- Aglutina tots els poders del nou “Estat” insurrecte
- Constituïda a Burgos
- Integrada únicament per militars (Mola, Franco, Queipo de Llano...):
MILITARITZACIÓ DEL PODER POLÍTIC
- Presidida pel general Cabanellas
- Mesures:
 - Proclamar l'Estat de Guerra
 - Substituir tots els governadors civils per militars
 - Suprimir tots els partits i sindicats del Front Popular

MIGUEL CABANELLAS

MILITARITZACIÓ de la SOCIETAT

- Els generals rebels es van sublevar amb una **violència extrema**.
- Molts responsables, militants o simpatitzants de partits i sindicats del Front Popular van ser assassinats o **afusellats sense judici** de bon començament a les mateixes illes Canàries.
- La població civil va quedar atrapada en un bàndol o l'altre amb grans problemes de subsistència

Repressió franquista a Canàries
(terror blanc)

Franco demana
insistentment
l'ajuda d'Alemanya
i Itàlia des del
primer moment

Aparent Comitè de No-Intervenció Internacional

1

LA BATALLA DE MADRID (agost 1936-març 1937)

Principal objectiu dels rebels: Madrid

- De de la pròpia capital: derrota del general **Fanjul** a la **Caserna de la Muntanya**
- Des de Burgos i Valladolid (**Mola**): fracàs i fre a la serra de Guadarrama.

Al mateix temps...

- Franco** trasllada les tropes africanistes a la Península (cap a Madrid)
- El general **Yagüe** inicia una ràpida marxa sobre Madrid per la carretera d'Extremadura i pren Badajoz (**Massacre de Badajoz**): enllaç amb la zona insurrecta del Nord.

Amb la mort de Sanjurjo ➡ Franco, cap de l'exèrcit del Sud

Ajornament de la conquesta de Madrid

Assetjament de l'Alcàsser de Toledo ➡

Triomf propagandístic de Franco

COMANDAMENT ÚNIC

Quan es veu que el **cop d'estat es converteix en guerra** decideixen un **comandament únic**, els generals insurgents proclamen **Franco** com a cap d'estat i generalíssim dels exèrcits (1 d'octubre).

Decret 1 d'octubre de 1936:

- **Generalíssim**: tot el poder militar (cap suprem de tots els exèrcits rebels)
- **Cap de Govern**: tot el poder polític del "nou Estat"

Dissol la Junta de Defensa i constitueix la **JUNTA TÈCNICA D'ESTAT** com a òrgan de govern consultiu

- Tornar terres als propietaris expropiats
- "Depurar" els funcionaris propers a la República
- Marxa enrere amb reformes educatives
- Prohibir partits polítics i sindicats (menys la Falange i la Comunió Tradicionalista)

Adopció del títol de "**caudillo**" com a cap d'Estat

Ràpid reconeixement de la dictadura personal per part de les **potències feixistes**.

El govern de Largo Caballero

(Setembre de 1936-
Maig de 1937)

PODER POPULAR

Durant els 3 primers mesos de guerra els comitès (CNT) van cometre molts **abusos de poder i assassinats**, sobretot entre el clergat.

- Les derrotes militars evidencien la necessitat de:
 - Formar un govern central d'unitat
 - Retornar l'autoritat institucional republicana
 - Crear un exèrcit regular que substituís les columnes de milicians

Dimissió de José Giral

LARGO CABALLERO

- Ell mateix serà el **ministre de la Guerra** i recupera els poders de l'estat. Comitès, juntes i partits s'aglutinen al govern d'unitat però els **anarquistes actuen autònomament en l'àmbit social** (a partir del 4 de novembre la CNT s'integra al govern, 1ª dona ministra).

FREDERICA MONTSENY

OBJECTIUS DE LARGO CABALLERO

- Traslladar el nou govern a València
- Reconstruir els poders de l'estat Republicà
- Canalitzar i frenar la revolució
- Transmetre una imatge de república acceptable als ulls de les democràcies europees

COM?

Formació d'un veritable exèrcit regular, l'**Exèrcit Popular**, amb un comandament centralitzat:

- Militarització de les milícies (resistències anarquistes i del POUM)
- Creació d'un nou Estat Major central.

2 LA BATALLA DE MADRID (agost 1936-març 1937)

Organització de la defensa de Madrid

Mobilització general dels republicans: **militarització de les milícies i primeres armes soviètiques** (carros de combat)

OCTUBRE 1936

Franco es troba a les portes de Madrid i inicia l'ofensiva amb una clara superioritat militar.

1. Trasllat del govern republicà a **València** i creació de la Junta de Defensa de Madrid (general **Miaja**)
2. Forta resistència popular: **¡No pasarán!**
3. Arribada de les primeres **Brigades Internacionals** i de la columna anarcosindicalista de **Durruti**

Gral. V. Rojo

Gral. Miaja

Durruti

3 LA BATALLA DE MADRID (agost 1936-març 1937)

Violents combats mentre **la ciutat és bombardejada**.

Primera vegada que es bombardeja una ciutat amb objectius civils (també va ser una "guerra total")

DESEMBRE 1936

Franco renuncia a l'assalt frontal.

Fi de la tàctica de columnes.

- Franco renuncia entrar a Madrid però **l'aïlla**.
- L'estratègia franquista d'aïllar Madrid provoca les **batalles del Jarama** (febrer de 1937) i de **Guadalajara** (març de 1937) en què el triomf dels republicans va afeblir la pressió feixista sobre Madrid.

https://elpais.com/elpais/2014/11/27/album/1417113105_770658.html#foto_gal_12

L'EVOLUCIÓ DEL CONFLICTE

Juliol 1936

Novembre 1936

Al setembre el general Mola ocupa **Irun** i **Sant Sebastià**. Arriben també a **Oviedo** des de Galícia. Les milícies catalanes (columna Durruti) ocupen **part d'Aragó** però són frenades a Osca. Fracàs de l'expedició catalana republicana a **Mallorca** i **Eivissa**

Els primers mesos a Catalunya

Des de l'inici es donen 3 fenòmens simultanis:

- Aparició d'un nou poder
- Creació de les milícies populars
- Col·lectivització de l'economia

JULIOL 1936

Companys proposa a la CNT que creï un nou organisme de poder a Catalunya.

Nou govern (CNT)

COMITÈ DE MILÍCIES ANTIFEIXISTES

- Les discrepàncies polítiques no desapareixen:

- La revolució comença amb una **col·lectivització espontània de l'economia**. Els treballadors van veure que els amos fugien o estaven amagats i es van fer càrrec de les empreses.
- La col·lectivització (impulsada per la CNT) és l'autogestió dels treballadors.

- Al **camp català** la col·lectivització és testimonial (ja hi ha petita i mitjana propietat i CNT no és forta, Unió de Rabassaires)

Altres mesures revolucionàries

- Municipalització de les cases de lloguer
- Renovació de l'ensenyament (Consell de l'escola Nova Unificada)
- Majoria d'edat als 18 anys
- Legalització de l'avortament

SETEMBRE 1936

Davant la desfeta militar es proposa un **govern d'unitat** i les milícies s'autodissolen.

Govern d'unitat republicà

Josep TARRADELLAS
"Conseller Primer"

4.

1937

*La revolució
dins la revolució*

"GUERNICA" GERNIKARA

LES BATALLES DEL JARAMA i GUADALAJARA (febrer i març de 1937)

Màlaga i altres ciutats andaluses cauen ràpidament (gener- febrer de 1937)

Principals objectius dels rebels: envoltar i aïllar Madrid per tallar-ne les comunicacions amb València

Batalla del Jarama (febrer 1937)

Els insurrectes travessen el riu però són detinguts pels republicans (*Batalló Lincoln*)

Batalla de Guadalajara (març 1937)

Les tropes italianes feixistes (*Fiamme Nere*) pateixen una derrota espectacular davant l'Exèrcit Popular

La victòria republicana de Guadalajara obliga a Franco a **abandonar la batalla de Madrid.**

LA CAIGUDA DEL FRONT NORD (abril 1937-desembre 1937)

Canvi d'estratègia i nou objectiu

Guerra de desgast, d'ocupació sistemàtica del territori i d'aniquilament de l'exèrcit republicà.

ABRIL 1937

BOMBARDEJOS LEGIÓ CÒNDOR
Gernika i Durango: atac massiu sobre la població civil

Mort del general Mola
Ocupació del País Basc
("cinturó de ferro")

Què intenta fer la República per reduir la pressió del front del Nord?

1. Per aturar l'ofensiva sobre Santander: batalla de Brunete (fracàs)
2. Per salvar Astúries: ofensiva de Belchite (fracàs)

ZONA NORD

- Zona industrial i minera, amb molta resistència obrera i popular (especialment a **Bilbao i Astúries**)
- Aïllada de la resta d'Espanya (Mola tallà la comunicació)
- No tenia carros de combat, artilleria ni cobertura aèria (bloqueig flota)

Desembre 1937

LA CREACIÓ DEL PARTIT ÚNIC

Ningú discuteix la primacia militar de Franco però hi ha discrepàncies difícils de conciliar

Falange i JONS

Totalitària i Antimonàrquica

Comuni3n tradicionalista

Monàrquica amb pretendent a la corona

Altres monàrquics alfonsins, CEDA i Renovaci3n Espa3ola

Retorn d'Alfons XIII

Fets de Salamanca (15 d'abril 37)

Enfrontament a trets entre faccions de falangistes, 2 morts

Ram3n SERRANO SU3ER

DECRET
D'UNIFICACI3
(19 abril 1937)

Necessitat de crear un r3gim de **partit 3nic** a l'estil feixista

FET i de les
JONS o
**MOVIMIENTO
NACIONAL**

Falange Espa3ola Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista

MOVIMIENTO NACIONAL

- CEDA i els altres grups monàrquics s'hi havien de sotmetre.
- Franco tenia el **poder absolut** (exèrcit, Estat i govern i partit polític únic)
- **Suport incondicional de la jerarquia eclesiàstica** que qualifica l'aixecament de croada cristiana.

Nou emblema: jou i fletxes dels RRCC

Salutació feixista

BASE DOCTRINAL DEL FRANQUISME:

- 26 dels 27 punts de la **Falange** van ser incorporats
- **Carlisme** aportava la tradició i catolicisme
- Conservadurisme **monàrquic**

Fet y de las JONS

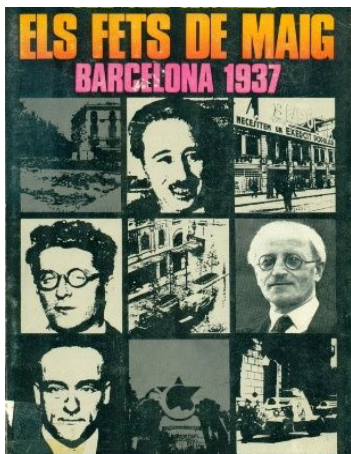

Uniforme de camisa blava dels falangistes i boina vermella dels requetés carlins

CRISI DEL GOVERN DE LARGO CABALLERO

1. Comunistes + socialistes: posar fi a l'hegemonia política dels sindicats.
2. CNT + FAI: no volen renunciar a la revolució social ni a integrar les milícies de l'Exèrcit Popular
3. Caiguda de Màlaga (febrer de 1937)
4. **Fets de maig** de 1937 a Barcelona

Barcelona: un dels principals focus del moviment anarquista.

ELS FETS DE MAIG de 1937

Enfrontament armat entre part dels anarquistes (CNT + FAI) i el POUM i les forces d'ordre de la Generalitat, PSUC i UGT

Derrota dels anarquistes

ELS FETS DE MAIG DE 1937 (3-7 de maig)

El conseller de seguretat de la Generalitat ordena l'ocupació de l'**edifici de Telefònica** (col·lectivitzat per la CNT). La CNT convoca una vaga i s'hi resisteix amb armes.

UGT, PSUC i ERC

VS

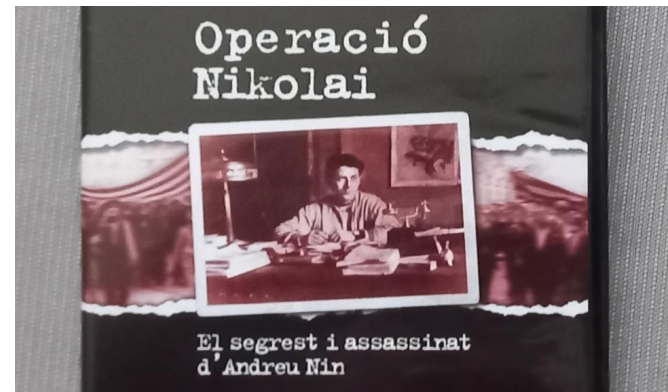
CNT i POUM

Govern central envia **5000 guàrdies d'assalt** i treu poders de seguretat a la Generalitat.

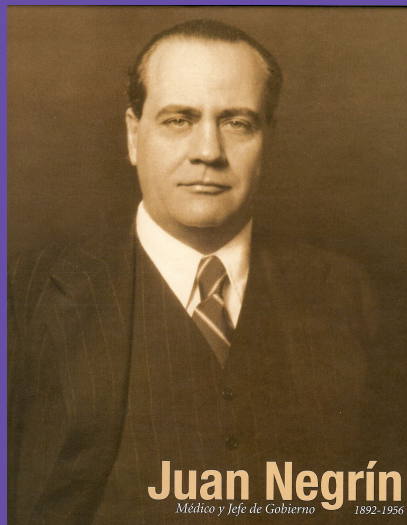
Amb 6 dies hi ha 500 morts a Barcelona

- Els comunistes demanen la dissolució del POUM (trotskista) i la dimissió de Largo-Caballero
- Azaña demana nou govern a **Juan Negrín**
- Assassinat d'**Andreu Nin** (líder del POUM) ➡ **Operació Nikolai**

El govern de Negrín

(Maig de 1937-
Abril de 1939)

Govern de concentració (sense sindicats). Depèn de l'equilibri entre comunistes i socialistes.

OBJECTIUS

1. Restablir l'autoritat del **Govern Central** (treu competències a la Generalitat)
2. **Reforçar l'exèrcit popular** i unificar plans militars (Indalecio Prieto, ministre de defensa i Vicente Rojo, cap de l'Estat Major)
3. Organitzar una indústria de guerra i **desmantellar les col·lectivitzacions**
4. Canviar la política del Comitè de no-Intervenció
5. **Resistir a ultrança**

El **PCE** es converteix en un partit amb **gran suport social**, defensava la república democràtica, tenia reconeixement de l'URSS: volia centralitzar els esforços per guanyar la guerra.

Recel entre republicans i socialistes

Novembre de 1937: El Govern de la República es trasllada a **Barcelona** (substituint Generalitat)

5.

1938

*Fractura del
territori
republicà*

EL GOVERN DE BURGOS

GENER de 1938

Primer govern de Franco

- Ministeris repartits entre les forces alçades en funció del grau de fidelitat.
- Franco (**cap d'Estat i de Govern**): suprema potestat per dictar normes jurídiques + concentració de tots els poders.

Decrets per a derogar l'obra reformista de la República: Estatuts d'Autonomia, llei de matrimoni civil i divorci, llei de confessions i congregacions...

Aprovació d'una legislació favorable a l'Església:

- Recuperació dels seus béns, privilegis i drets
- Ensenyament obligatori de la religió
- Retorn de la Companyia de Jesús (jesuïtes)
- Retribució econòmica al clergat

JULIOL de 1937

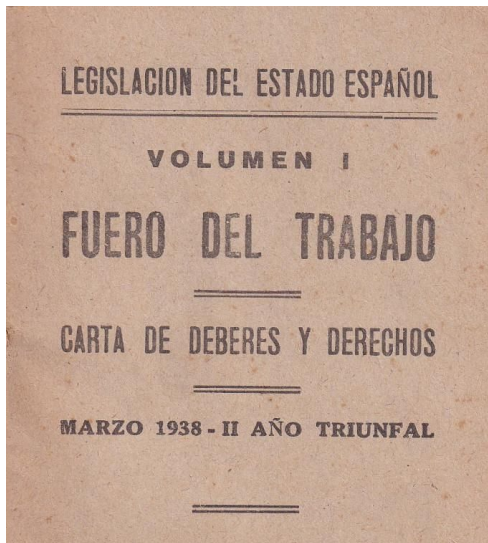
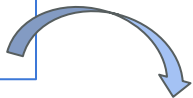
Carta col·lectiva dels bisbes a favor dels insurrectes

EL GOVERN DE BURGOS

GENER de 1938

Primer govern de Franco

Aprovació del **Fur dels treballadors**: creació de l'estat **NACIONALSINDICALISTA**.

- Facultat de l'Estat per dictar normes de treball i establir salaris
- Prohibició de les vagues o accions reivindicatives
- Prohibició dels sindicats de classe

Implantació dels **sindicats únics i verticals**, sotmesos al partit i de afiliació obligatòria d'empresaris i treballadors.

- Supressió de les llibertats de reunió i associació
- Implantació de la censura als mitjans de comunicació
- Producció cultural al servei de l'Estat

CONTROL IDEOLÒGIC

LA FRACTURA DEL TERRITORI REPUBLICÀ (desembre 1937- abril 1938)

BATALLA DE TEROL (gener-febrer de 1938)

Els republicans entren a Terol i **Franco** ordena una contraofensiva que acaba guanyant.

Juliol de 1938

CAMPANYA D'ARAGÓ (març-abril de 1938)

Franco arriba al Mediterrani (Vinarós - Castelló) i talla l'Espanya republicana, aïllant Catalunya.

BATALLA DEL CAP DE PALOS (març 1938)

Única batalla naval de la Guerra Civil. Els Republicans enfonsen el creuer pesat **Baleares**, carregat d'armament italià.

ELS 13 PUNTS DE NEGRÍN (abril 1938)

Negrín (que havia format un **nou govern amb els comunistes**), exposa el seu **programa en 13 punts**

PROGRAMA POLÍTIC (Bases mínimes per a una solució negociada)

1. Garantir la **independència d'Espanya**
2. Expulsió de totes les **tropes estrangeres** d'Espanya
3. Garantia d'una **República democràtica** amb un govern de plena autoritat
4. Referèndum per determinar la forma jurídica i social que havia de tenir Espanya
5. **Llibertat de les regions** sense perjudici de la unitat d'Espanya
6. Llibertat de consciència dels ciutadans garantida per l'Estat
7. **Garantia de la propietat** legítima i de l'activitat productiva
8. Garantia de democràcia per als pagesos i **liquidació de la propietat "feudal"**
9. Legislació social que garanteixi els **drets dels treballadors**
10. Millora cultural, física i moral de la raça
11. **Exèrcit al servei de la Nació**, lliure de tendències i d'influències dels partits
12. **Renúncia a la guerra** com a instrument de política nacional
13. Àmplia **amnistia** per a tots els espanyols que vulguin reconstruir i engrandir Espanya

LA BATALLA DE CATALUNYA (març 1938 - gener 1939)

MARÇ de 1938

Franco inicia la **Campanya d'Aragó**

- Bombardejos a **Barcelona** (març)
- Franco entra a Catalunya (**Lleida**) i deroga l'estatut d'Autonomia (abril)

JUNY de 1938

Negrín inicia l'ofensiva de l'Ebre amb armament millorat.

- Reduir la pressió sobre València i Catalunya
- Unir de nou les zones republicanes
- Allargar el conflicte a l'espera de la guerra a Europa

LA BATALLA DE L'EBRE (juliol-novembre 1938)

- La més aferrissada de la guerra (**50.000 baixes**)
- **Batalla de desgast** que esgota l'exèrcit republicà
- Franco creua el riu i Negrín ofereix els **13 punts**

LA CRISI DEL GOVERN DE NERÍN (maig 1938- abril 1939)

RUMB DESFAVORABLE
DE LA GUERRA

- Negociar la pau
- Resistir a ultrança

?

Juan NERÍN

Franco volia una rendició incondicional

Acord de Múnic (set.38) + Batalla Ebre (nov.38)

6.

1939

*El final de la
guerra*

OCUPACIÓ DE CATALUNYA (desembre 1938-gener 1939)

26 de gener de 1939

Caiguda de **Barcelona**

Poca resistència: 220.000 soldats republicans desmoralitzats i amb manca d'armament vs. 300.000 homes experimentats i amb mitjans.

Gener-febrer de 1939

Caiguda de **Tarragona** (15 de gener) i de **Girona** (2 de febrer)

- Fugida del govern republicà, el basc i el català, cap a França
- Inici de l'èxode de refugiats cap a la frontera

OCUPACIÓ DE VIC (1 de febrer de 1939)

Desembre 1938 -
gener de 1939

4 bombardejos a Vic

Vic era un objectiu estratègic: disposava d'un **aeròdrom** on s'hi havien instal·lat tallers de reparació i muntatge d'avions **Polikàrpov I-15** (caces soviètics). Es van fer 4 atacs aeris.

LA VANGUARDIA

BARCELONA
Año LV. - Número 22.581

Jueves 2 de febrero de 1939
Oficinas: Pelayo, 28 - Teléfono 14135

Fundadores: Don Carlos y Don Bartolomé Godó

Precio de este ejemplar: 25 céntimos

SEGUNDA EPOCA

¡¡Vich vuelve a ser de España!!

Las tropas nacionales tomaron, además, en el día de ayer, Gironella, Centellas, San Martín de Centellas, Valldenua, San Pedro de Bigas, Hostalrich, Tordera y unos veinte pueblos más

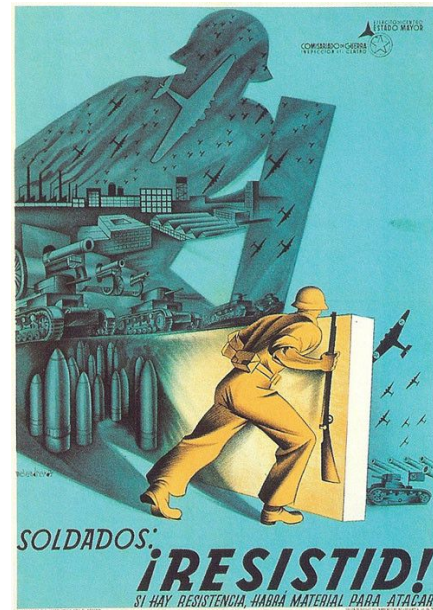
Se han cogido 600 ametralladoras, gasolina, explosivos, 1.500 fusiles nuevos y otros stocks enormes de material

ETAPA FINAL DEL GOVERN DE NEGRÍN (maig 1937-abril 1939)

Negrín **cerca desesperadament la mediació** de les potències democràtiques i redueix els 13 punts a **3 condicions per a la pau** (evacuació de tropes estrangeres, absència de represàlies i establiment de la democràcia).

Però...

- Reconeixement del Govern de Franco per part de **França** i el **Regne Unit**
- Rússia abandona la República a la seva sort
- Difícil situació a la rereguarda (desmoralització, fam...) i en el front de guerra (pèrdua de Catalunya).
- **Dimissió d'Azaña** com a President de la República
- **Negrín** torna a València per dirigir la resistència republicana.

Tot i així...

“RESISTIR ÉS VÈNCER”

EL FINAL DE LA GUERRA (1 d'abril de 1939)

Març de 1939

Cop d'Estat contra el Govern de la República

- Liderat pel **Coronel Casado**, cap de la defensa de Madrid
- **Suport:** socialistes, CNT i una part de l'UGT
- **Objectiu:** negociar amb Franco per aconseguir una pau amb garanties i sense represàlies.

Franco només admet la rendició sense condicions

- El 28 de març les tropes franquistes **ocupen Madrid**: Casado i Miaja signen la rendició.
- **Ocupació de la resta del país**: Alacant, Albacete, València i Almeria.

CUARTAL GENERAL DEL GENERALISIMO

ESTADO MAYOR

En el día de hoy, cañones
y desembarco el frente Rojo,
han alcanzado los trojes ne-
cesarios los últimos objeti-
vos militares. La guerra
ha terminado.

Al Generalissimo

Tranqu

May 1. April 1929.

7.

LA VIOLENCIA A LES REREGUARDES

1936-1939

VIOLÈNCIA I REPRESSIÓ A LA REREGUARDA

- En els 2 bàndols la violència va ser molt alta. Barreja d'odis personals i ideologies contràries.
- Més de **130.000 persones** van morir a causa de la violència política a la rereguarda.

ZONA REPUBLICANA “terror roig”

- Profund **anticlericalisme**. Pràctica religiosa prohibida (menys al País Basc).
- Persecució d'empresaris, propietaris, militants de partits de dretes, catòlics practicants...
- A Catalunya era injustificable (només 300 civils vinculats a grups falangistes o carlins)
- Es culpa als **“incontrolats”** però els primers mesos les organitzacions antifeixistes també reprimien amb patrulles de control.

ZONA INSURRECTA “terror blanc”

- Clima de terror fruit de la planificació sistemàtica.
- Llei de Responsabilitats polítiques (febrer 1939)
- Exterminació dels vençuts (eliminació física)
- Durant la guerra CAP veu no es va aixecar contra la repressió que es va dur a terme de manera sistemàtica seguint ordres militars.
- **Sacas, paseos i afusellaments** contra els propis companys que es begaren a secundar la rebel·lió (Romerales, Batet...)

Instruccions reservades del General Mola

(maig-juny 1936)

“Se tendrá en cuenta que **la acción ha de ser en extremo violenta** para reducir lo antes posible al enemigo, que es fuerte y bien organizado. Desde luego serán encarcelados todos los directivos de los partidos políticos, sociedades o sindicatos no afectos al movimiento, **aplicándoles castigos ejemplares a dichos individuos para estrangular los movimientos de rebeldía o huelgas.**

Conquistado el poder, se instaurará una dictadura militar que tenga por misión inmediata restablecer el orden público, imponer el imperio de la ley y reforzar convenientemente al ejército, para consolidar la situación de hecho que pasará a ser de derecho”.

J. Aróstegui, La Guerra Civil, 1936-1939, Historia de España, 27, Historia 16, Madrid, 1996, p. 40
<http://ildefonsosuares.es/Historia2bat/tema11/ALgunosGolpistas.pdf>

Ban de declaració de l'Estat de Guerra a les Balears (juliol 1936)

- 1.º Se declara el Estado de Guerra en todo el Archipiélago Balear.
- 2.º En defensa de la Patria, asumo el mando absoluto en todo el Archipiélago, quedando destituidas las autoridades civiles.
- 3.º Resuelto a mantener inflexiblemente mi autoridad y el orden, **será pasado por las armas** todo aquel que intente, en cualquier forma de obra o de palabra, hacer la más mínima resistencia al Movimiento Salvador de España. Con igual ejemplaridad se castigará el más ligero intento de producir huelgas o sabotajes de cualquier clase y la tenencia de armas, que deben ser entregadas inmediatamente en los Cuarteles.

MANUEL GODED

Discurs pronunciat per Queipo de Llano a Radio Sevilla (juliol 1936)

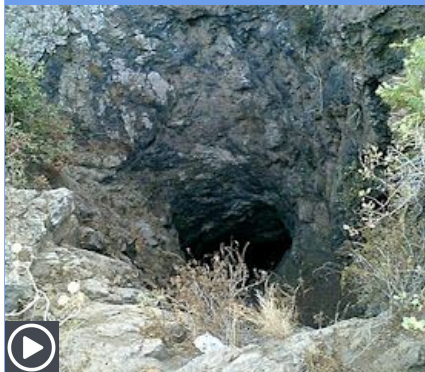
“Nuestros valientes legionarios y regulares han enseñado a los cobardes lo que significa ser hombre. Y de paso, también a las mujeres. Después de todo esto, estos comunistas y anarquistas se lo merecen, ¿no han estado jugando al amor libre? Ahora por lo menos sabrán lo que son hombres de verdad y no milicianos maricas. **No se van a librar por mucho que forcejeen y pataleen.**”

QUEIPO DE LLANO

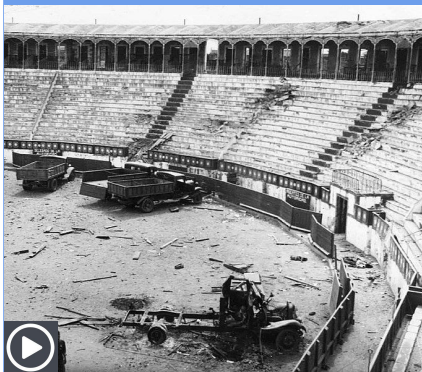
VIOLÈNCIA A LA ZONA INSURRECTA

Assassinats Jinámar (juliol 1936, Canàries)

Les *Brigadas del amanecer* (falangistes) torturaven els comunistes a les **txeques** i els llançaven per l'avenc del Jinámar. El barri de la petita Cuba encara es coneix com el barri de les vídues.

Massacre de Badajoz (14-15 agost 1936)

El general Yagüe ("el carnisser de Badajoz") va portar molts republicans a plaça de toros on va executar entre 2000 i 4000 persones en dos dies, un 10% població. Declarats crims contra la humanitat.

Massacre a la carretera de Màlaga (febrer 1937)

"La desbandada". Unes 130.000 persones fugen de Màlaga cap a Almería (240 km) i són atacades per terra, mar (creuer Almirante Cervera) i aire (bombardejos als civils que fugen). Entre 3000 i 5000 morts.

Paseos, sacas i txeques (1936-1939)

"Passejos" de camperols andalusos però també d'intel·lectuals o poetes com Lorca.

"**Sacas**" (de la presó). Extracció massiva (saca) de presos per a ser assassinats.

VIOLENCIA A LA ZONA REPUBLICANA

Assalt a la caserna de La Muntanya (juliol 1936)

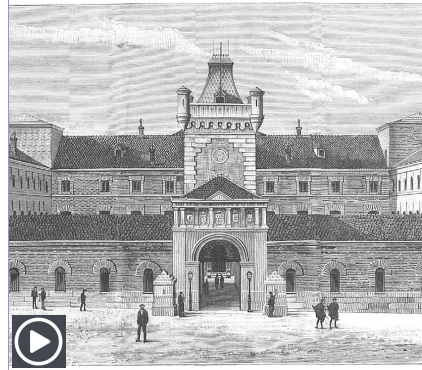
El **general Fanjul** pren la caserna i declara l'Estat de Guerra mentre espera reforços. La caserna és envoltada per republicans fortament armats i, en entrar, van assassinar entre 500 i 900 persones. Fanjul serà executat.

Matança de Paracuellos (novembre 1936)

Aprofitant el trasllat de presos durant la batalla de Madrid, molts d'ells van ser desviats cap a Paracuellos del Jarama per ser executats (nov/des de 1936). Van morir gairebé 2000 persones.

Matança presó Model, Madrid (agost 1936)

Confús incendi dins la presó on hi havia sospitosos de la revolta militar. Corre el rumor que intenten escapar i un grup d'anarquistes entra dins i mata uns 30 polítics i militars. S'intenta frenar la multitud.

Ajustaments de comptes, txeques, passejos i sacas

“**Txeques**”: actuen com a policia política (a grans ciutats). Algunes d'elles eren simples bandes criminals amb afany de lucre personal. De vegades el assassinats es realitzaven de forma massiva.

8. CAUSES

De llarga durada

MANERA COM ES VA FER LA REVOLUCIÓ LIBERAL A ESPANYA

- Enfrontament dels 2 blocs adopta un caràcter de guerra civil (**guerres carlines**)
- L'**exèrcit** **intervé** en la designació de governs (pronunciamientos)
- Sufragi desvirtuat per les **tupinades** i el caciquisme

ACTITUD I MENTALITAT DE L'EXÈRCIT

- A partir de la **crisi de 1898** una part de l'exèrcit canvia de mentalitat. Evoluciona del liberalisme a posicions **més conservadores** i reaccionàries (especialment amb els nacionalismes)
- Personalitat nacional de Catalunya i el **catalanisme polític**. Un dels objectius militars era suprimir l'Estatut d'Autonomia, perseguir el català i eliminar els símbols d'identitat catalana.

RETARD EN LA MODERNITZACIÓ IDEOLÒGICA DEL PAÍS

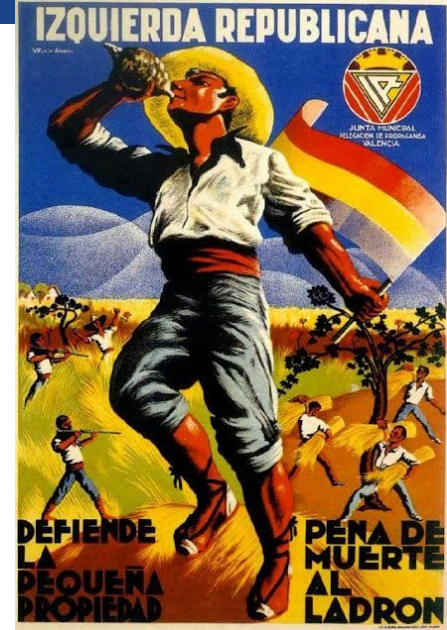
- **Rev. industrial** tardana i només al País Basc i Catalunya (productes espanyols febles als mercats exteriors)
- Burguesia urbana i il·lustrada amb poc poder davant un moviment obrer potent.
- Economia agrària amb un repartiment injust de la terra. **Molta tensió al camp**

ALT GRAU D'ANALFABETISME

- Modernització tardana
- Feblesa de l'Estat
- Manca d'infraestructures educatives
- Predomini ideològic de l'església en l'ensenyament
- **ANTICLERICALISME** s'explica per l'aliniament de l'Església amb el bloc agrari dominant, la insensibilitat davant les injustícies socials i la influència a través de l'ensenyament.

IDEOLOGIES INTERNACIONALS DOMINANTS

- **Revolució soviètica de 1917** genera moltes esperances entre els camperols i obrers més desafavorits.
- La possibilitat d'un govern proletari i camperol (que ignorava els excessos de la Unió Soviètica) explica la **radicalitat del moviment obrer**.

Causes pròximes

CRISI INTERNACIONAL 1930

Alternatives polítiques

- **REFORMISME DEMOCRÀTIC** (França i Regne Unit). Sufragi universal, partits de masses, millora de relacions laborals, escola pública...
- **REACCIÓ FEIXISTA** (Itàlia i Alemanya). Nacionalisme agressiu, capitalisme a ultrança, negació de la llibertat, culte a un líder, partit únic.
- **REVOLUCIÓ COMUNISTA** (URSS)
- Cap d'aquests països va patir una guerra civil. A Espanya cap grup polític va saber conduir la transformació global de la societat.

EQUILIBRI D'INCAPACITATS

Dificultat d'aconseguir solucions polítiques en una situació tensa

- Perquè esclati un conflicte quan hi ha un equilibri d'incapacitats cal un **motiu intencional** (voluntat d'iniciar el conflicte de Mola i Franco)

CAUSES DE LA GUERRA CIVIL

PROFUNDES:

- Grans desequilibris socioeconòmics d'Espanya.
- Oposició dels grups socials privilegiats al reformisme republicà.
- Deriva de les classes privilegiades cap a solucions autoritàries (feixisme) davant el temor d'una revolució social.
- Desengany dels treballadors davant la lentitud de les reformes republicanes.
- Radicalització de les forces polítiques i sindicals d'esquerra.
- Tradició intervencionista de l'exèrcit.

IMMEDIATES:

- Polarització social i violència política.
- Conflictivitat social. Deterioració de l'ordre públic.
- Intenció d'acabar amb el govern del Front Popular. Cop d'Estat del 18 de juliol del 1936.

9. CONSEQÜÈNCIES

LES CONSEQÜÈNCIES HUMANES: INFANTS I VÍCTIMES

VÍCTIMES DE LA GUERRA CIVIL *

	Republicans	Insurrectes	
Combat	85000	75000	160.000
Repressió en la guerra	78000	51000	130.000
Mort per penalitats	149000	20000	170.000
TOTAL (guerra i postguerra)	436900	221000	500.000 600.000
Exili	430000	-	450.000

*El nombre de víctimes de la Guerra Civil presenta diferències notables segons la font. Aquí s'ha fet una aproximació a partir de fonts diverses.

La deportació per alguns d'ells va ser difícil per l'esclat de la II Guerra Mundial

Els nens i nenes quedaven a cura de famílies, campaments específics o orfenats.

L'evacuació dels nens i nenes durant la guerra desde la zona republicana va tenir com a **destinació**:

- França (+20.000)
- URSS (+ 3.000)
- Bèlgica (+ 5.000)
- Mèxic (+ 500):

"Els nens de Morelia"

LES CONSEQÜÈNCIES HUMANES: REPUBLICANS A L'EXILI

Exili francès o al Nord d'Àfrica (Algèria)

- Internats en camps de refugiats/internament improvisats: **refugiats o presoners?**
- Ocupació alemanya de França ➡ lluita a la resistència durant la II Guerra Mundial ➡ camps de concentració o extermini alemanys
- **Retorns:** franquisme (víctimes de la repressió) o després de la mort de Franco

Exili hispanoamericà

- **Mèxic / Veneçuela:** hospitalitat generosa
- Dirigents polítics, intel·lectuals, artistes (Machado, Alberti, Margarida Xirgú, Luis Cernuda, Maria Zambrano, Picasso, Miró, Luis Buñuel...) i professionals qualificats.

A l'exili s'hi va desenvolupar una part molt important de l'oposició antifranquista:

- Govern republicà a Mèxic (1945)
- Govern català i basc
- Partits polítics i sindicats

Mapa del exilio republicano

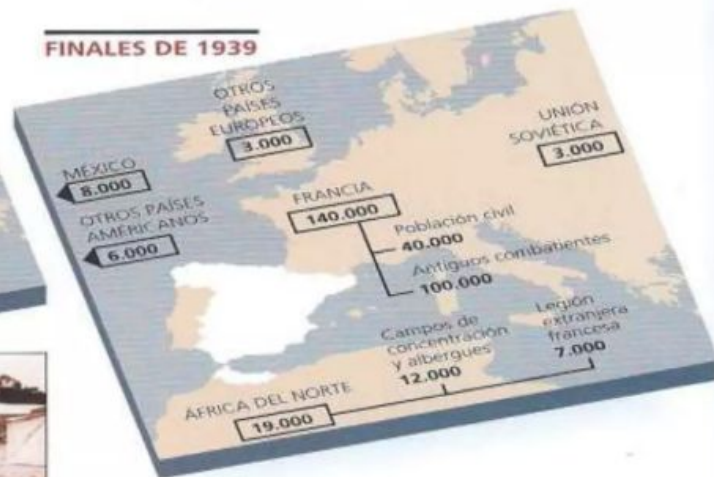
EL EXILIO A 1 DE ABRIL DE 1939

En Francia, los combatientes entregaban las armas y eran conducidos a los campos de internamiento.

FINALES DE 1939

COMPOSICIÓN SOCIOCULTURAL

	Rep. Dominicana	Colombia	Argentina	Francia
Profesiones liberales (univ.)	11,9	21,7	8,9	0,3
Profesores	6,7	10,9	3,4	0,1
Otras prof. intelectuales	9,8	6,3	11,0	0,2
Militares	3,6	2,9	3,8	0,1
Funcionarios admon.	13,8	8,1	4,5	0,5
Comercio	23,9	24,6	27,1	5,7
Total sector servicios	69,7	74,5	58,7	6,9
Obreros cualificados industria	22,2	18,3	33,7	13,2
Obreros no cualificados ind.	2,9	2,3	3,4	26,6
Total sector industrial	25,1	20,6	37,1	39,8
Sector agrícola	5,2	4,9	4,2	53,3

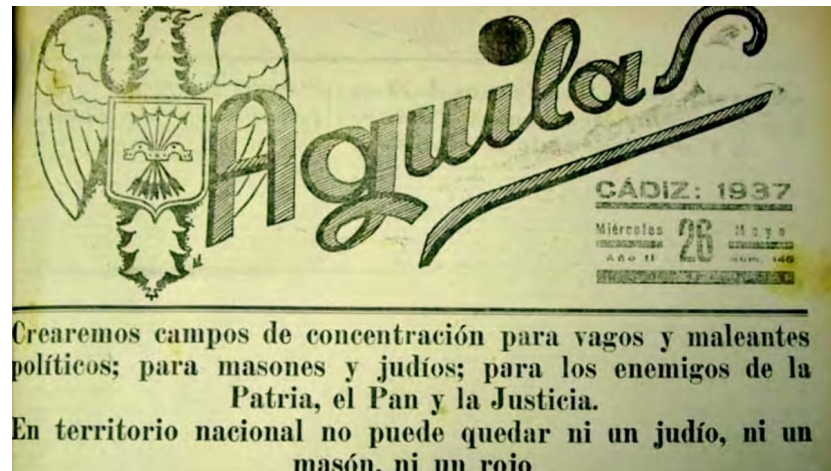
ORIGEN DE LOS EXILIADOS EN SUDAMÉRICA

LES CONSEQÜÈNCIES HUMANES: REPRESALIATS

INSTITUCIONALITZACIÓ DE LA REPRESSIÓ FRANQUISTA

- Afusellaments
- Pasejos
- Camps de concentració
- **Batallons Disciplinaris de Soldats Treballadors** (1940): reconstrucció de ponts, Valle de los Caídos...
- Consells de Guerra i **Tribunal de Orden Público** (1963)
- Depuracions de funcionaris i professors
- **Legislació coercitiva:** Llei de Responsabilitats Polítiques (1939), Llei de Repressió del Comunisme i la Masoneria (1940).

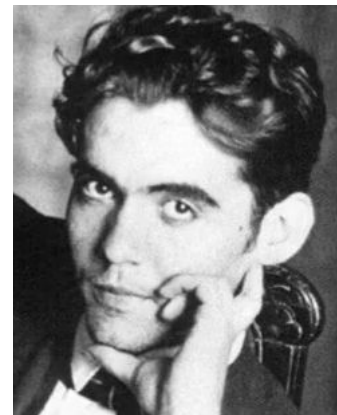

LES CONSEQÜÈNCIES MORALES

"Que mi nombre no se borre de la historia"
75 aniversario del fusilamiento de las Trece Rosas

'Voy a morir con la cabeza alta. Sólo te pido que quieras a todos y que no guardes nunca rencor a los que dieron muerte a tus padres, eso nunca. Las personas buenas no guardar rencor Enrique. [...] Hasta la eternidad'
Blanca Brisac Vázquez, a su único hijo de once años

La guerra suposà una veritable **fractura moral del país**.
Un gran nombre de generacions van quedar marcades pel patiment de la guerra i la repressió de la postguerra.

El règim de Franco mai va cercar la reconciliació i es va obrir un temps de por i silenci.

EXTERMINI

REPRESSIÓ

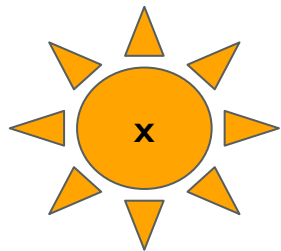
OBLIT

LES CONSEQÜÈNCIES ECONÒMIQUES

- Destrucció d'infraestructures (carreteres, ponts, ferrocarrils), habitatges i fàbriques
- Inici de penalitats econòmiques: **racionament** i **autarquia**
- Pèrdua de les **reserves d'or** del Banc d'Espanya
- Aïllament Internacional (no es reben ajudes del Pla Mashall)
- Reducció del nivell mitjà de renda (**estraperlo**, mercat negre)
- Ruïna d'Hisenda i **inflació** (es multipliquen els preus)

Ex 1.

Fonts històriques

*Selectivitat
2010-2025*

Text A. Instruccions secretes per al preparatiu del cop d'estat.

Se tendrá en cuenta que la acción ha de ser en extremo violenta para reducir lo antes posible al enemigo, que es fuerte y bien organizado. Desde luego, serán encarcelados todos los directivos de los partidos políticos, sociedades o sindicatos no afectos al movimiento, aplicándoles castigos ejemplares a dichos individuos para estrangular los movimientos de rebeldía o huelgas. Conquistado el poder, se instaurará una dictadura militar que tenga por misión inmediata restablecer el orden público, imponer el imperio de la ley y reforzar convenientemente al ejército, para consolidar la situación de hecho, que pasará a ser de derecho.

Madrid, 25 de abril de 1936.

El Director

FONT: Fragment d'una instrucció secreta que el general Emilio Mola (amb el pseudònim d'*El Director*) envià als implicats en els preparatius del cop d'estat.

Text B. La justificació del cop d'estat.

Alguien ha dicho que el movimiento militar ha sido preparado por unos generales ambiciosos y alentados por ciertos partidos políticos dolidos de una derrota electoral. Esto no es cierto. Nosotros hemos ido al Movimiento [...] para librar a nuestra Patria del caos de la anarquía, caos que desde que escaló al poder el llamado Frente Popular iba preparándose con todo detalle. [...]

Se nos pregunta del otro lado que adónde vamos. Es fácil, y lo hemos repetido muchas veces: a imponer el orden, a dar pan y trabajo [...]. Y luego a edificar un estado grande, fuerte, poderoso, que ha de tener por gallardo remate, allá en la altura, una cruz [...], símbolo de nuestra religión y de nuestra fe, lo único que ha quedado y quedará intacto en esta vorágine de locura [...].

En resumen: ni rendición, ni abrazos de Vergara, ni pactos del Zanjón, ni nada que no sea victoria aplastante y definitiva.

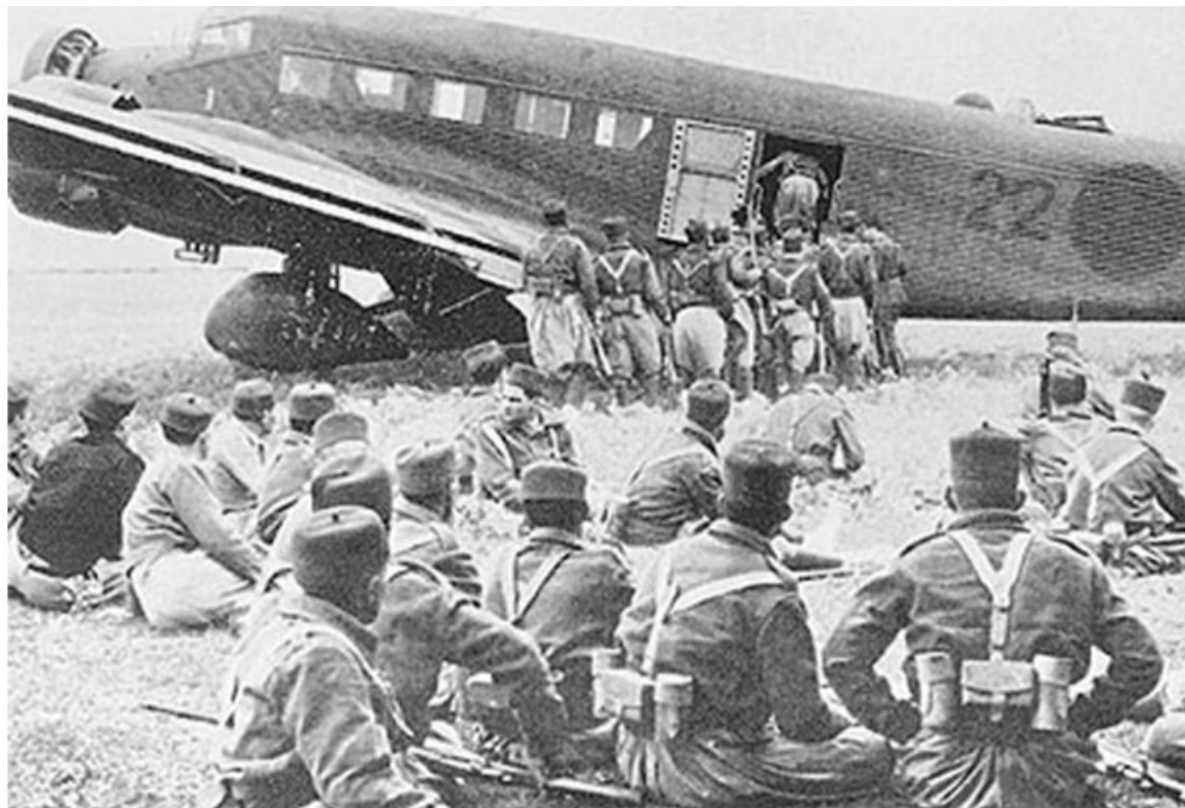
FONT: Allocució del general Emilio Mola a Radio Castilla. Burgos, agost del 1936.

La Guerra Civil: l'aixecament militar (17-20 de juliol de 1936)

- Ciutats on triomfa l'aixecament militar
- Ciutats on l'aixecament fracassa
- Zona franquista
- Zona republicana

FONT: Fernando GARCÍA DE CORTÁZAR. *Atlas de historia de España*.
Barcelona: Planeta, 2003, p. 480.

Inici de la Guerra Civil. Aeròdrom de Tetuan (Protectorat espanyol del Marroc), finals de juliol del 1936.

FONT: Arxiu fotogràfic de l'Exèrcit de l'Aire, Ministeri de Defensa.

Barcelona, 19 de juliol de 1936

PAU Juny 2022

FONT: Carlos Pérez de Rozas, Arxiu Fotogràfic de Barcelona.

La Guerra Civil a Catalunya

Sortida cap al front de la columna Los Aguiluchos (FAI), el 28 d'agost de 1936 a Barcelona.

FONT: Carlos Pérez de Rozas, Arxiu Fotogràfic de Barcelona.

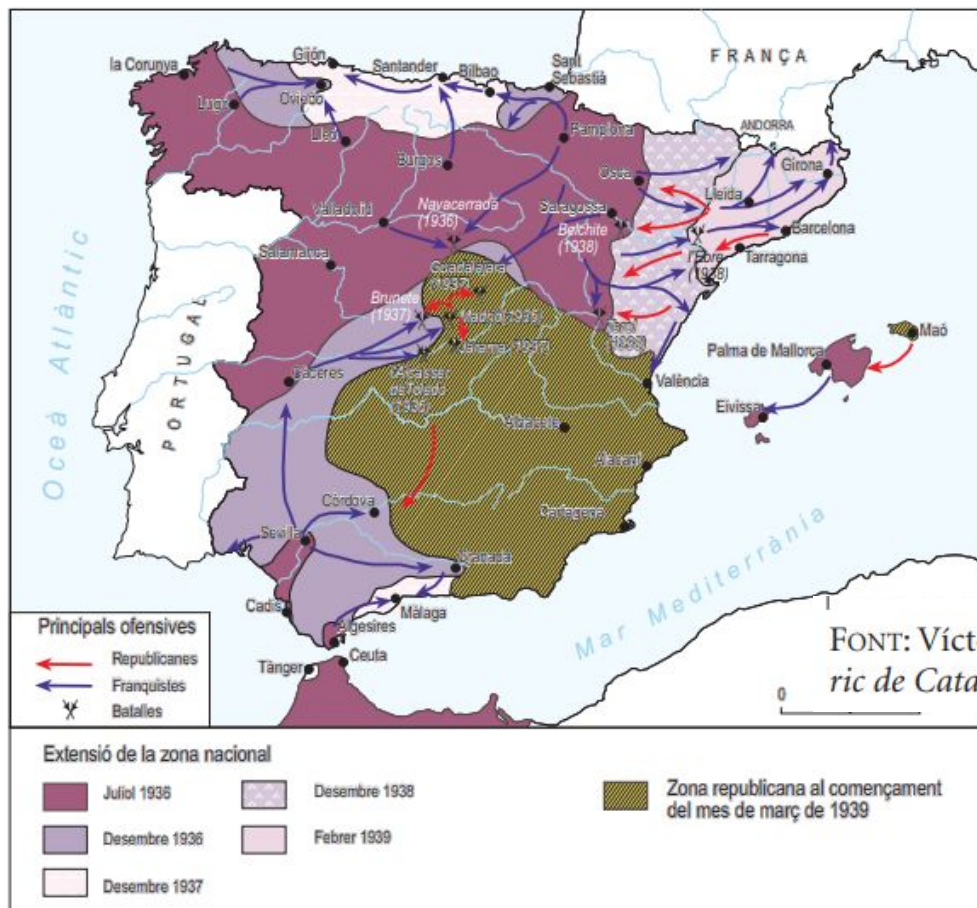

La Guerra Civil

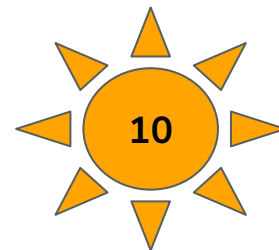
FONT: Premsa de Madrid, novembre de 1936.

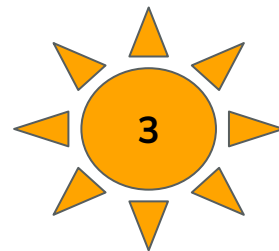
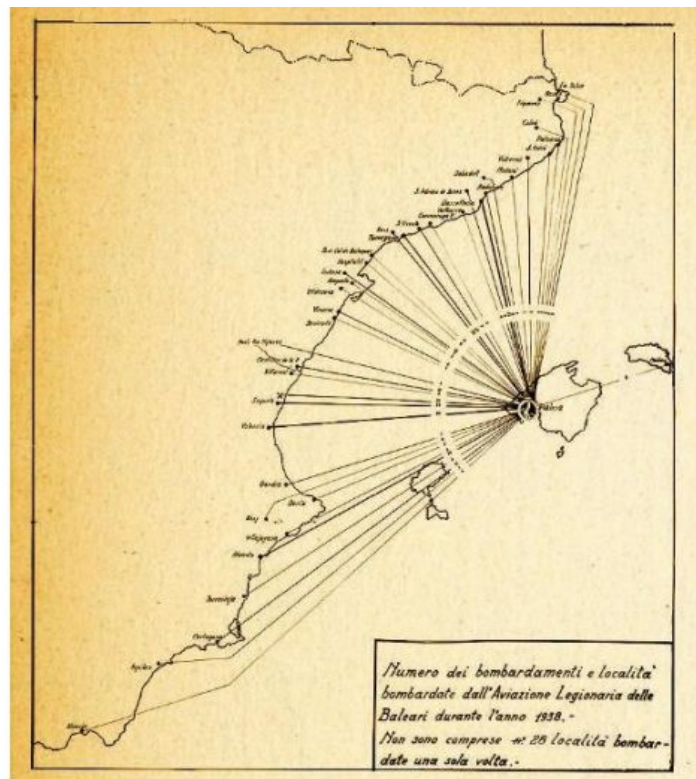
PAU Juliol 2020, Juny 2012

La Guerra Civil espanyola (1936-1939)

FONT: Víctor HURTADO, Cristina GATELL i Felipe MOLINERO. *Atlas històric de Catalunya*. Barcelona: Vicens Vives, 1998, p. 114.

Font: Procedent del fons de *l'Operazione militare Spagna*, dipositat a l'*Ufficio Storico delle Aeronautica Militare* de Roma.

Decret de collectivització de les empreses industrials i comercials

La criminal sublevació militar del 19 de juliol ha produït un trastorn extraordinari a l'economia del país. El Consell de la Generalitat ha d'atendre a la reconstrucció dels estralls que ha causat a la indústria i al comerç de Catalunya la traïció dels que intentaven imposar al nostre país un règim de força. La reacció popular produïda per aquella sublevació ha estat d'una intensitat tal que ha provocat una profunda transformació econòmico-social, els fonaments de la qual s'estan posant a Catalunya. L'acumulació de riqueses en mans d'un grup de persones cada vegada menor anava seguida de l'acumulació de misèria en la classe treballadora i pel fet que aquell grup per a salvar els seus privilegis no ha dubtat a provocar una guerra cruenta, la victòria del poble equivaldrà a la mort del capitalisme. [...]

Ateses les consideracions precedents, i vist l'informe del Consell d'Economia [...],

DECRETO:

Article 1r. D'acord amb les normes que s'estableixen en el present decret, les empreses industrials i comercials de Catalunya es classifiquen en:

a) *Empreses collectivitzades*, en les quals la responsabilitat de la direcció recau en els mateixos obrers que les integren, representats per un Consell d'Empresa, i

b) *Empreses privades*, en les quals la direcció és a càrrec del propietari o gerent, amb la col·laboració i fiscalització del Comitè Obrer de Control.

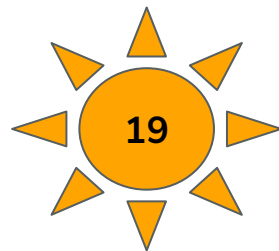
[...]

Barcelona, 24 d'octubre de 1936.

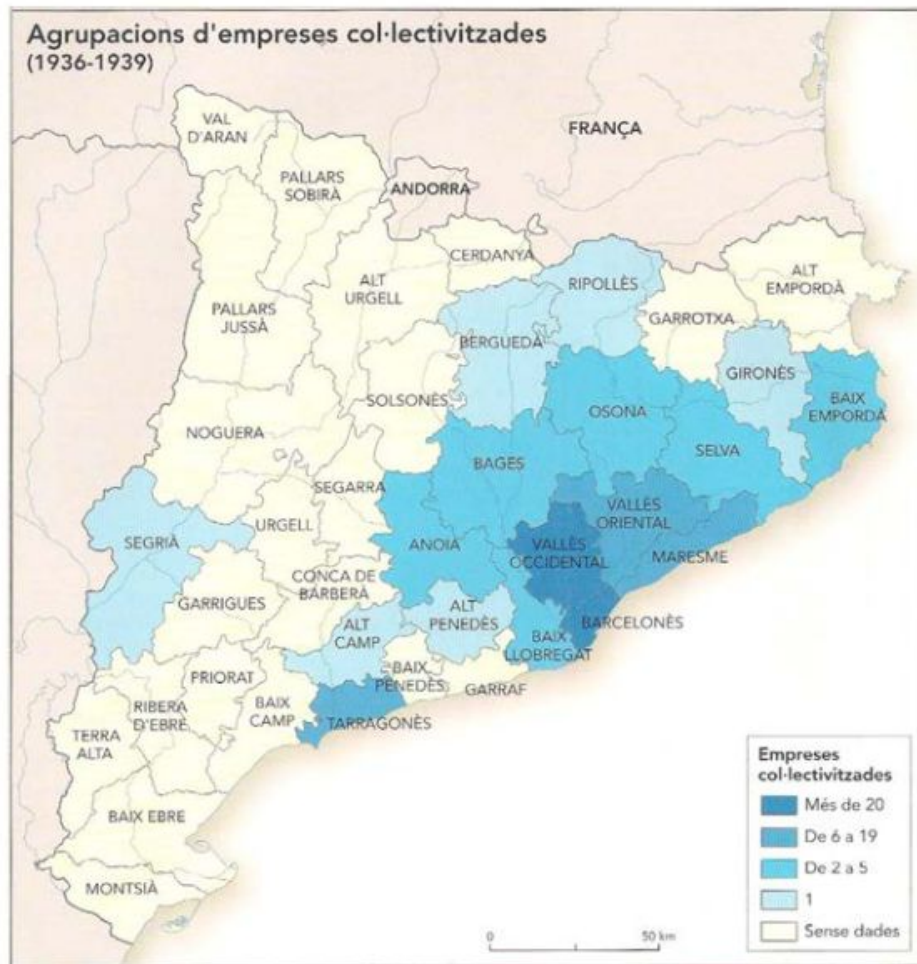
El Conseller Primer,
Josep Tarradellas

El Conseller d'Economia,
Joan P. Fàbregas

FONT: *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 302 (28 octubre 1936).

Agrupacions d'empreses col·lectivitzades (1936-1939)

PAU Juny 2016

Les collectivitzacions a Catalunya durant la Guerra Civil
 FONT: Víctor HURTADO, Antoni SEGURA i Joan VILLARROYA. *Atles de la Guerra Civil a Catalunya*. Barcelona: DAU, 2010, p. 371.

AIXAFEM EL FEIXISME

Editat per la Comissaria de Propaganda de la Generalitat de Catalunya. Per a vendre.

La Guerra Civil a Catalunya
FONT: Pere Català Pic. *Aixafem el feixisme*.
Comissaria de Propaganda de la Generalitat
de Catalunya, novembre del 1936.

PAU Setembre 2019, Setembre 2015, ex 2025

La Guerra Civil a Catalunya

FONT: José Bardasano, Joventuts Socialistes Unificades, 1937.

NOTA: La figura que surt de la boca del canó porta un braçal amb una creu gammada.

PAU Juny 2018

FONT: Carles Fontserè, Sindicat de Dibuixants Professionals, 1936.

PAU Juny 2017

1. La llegenda de la cinta que envolta les columnes diu: «Plus Ultra».

2. El lema de la cinta superior és «Una Grande Libre»; i la llegenda al voltant de les columnes és: «Plus Ultra».

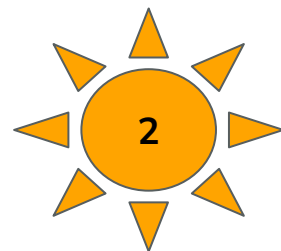
Símbols de la Guerra Civil espanyola

FONT: Instituto de Historia y Cultura Militar. Madrid.

PAU Juny 2015

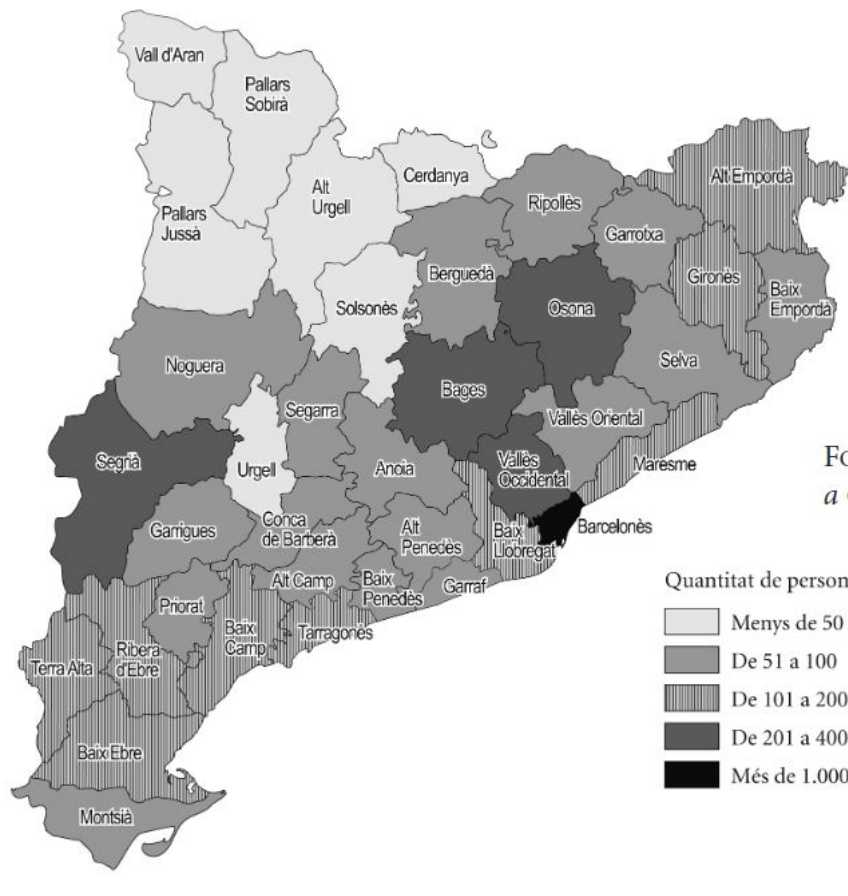
La violència a la rereguarda de Catalunya

<i>Bisbat</i>	<i>Nombre de sacerdots (1936)</i>	<i>Nombre de sacerdots morts (a partir del 19.07.36)</i>	<i>Percentatge</i>
Barcelona	1.251	277	23,3
Tortosa	515	316	61,2
Girona	900	195	21,5
Vic	652	180	27,1
Tarragona	404	136	32,4
Lleida	410	270	65,8
Urgell	548	107	19,5
Solsona	380	60	15,7
<i>Total</i>	5.060	1.541	<i>Mitjana:</i> 30,45

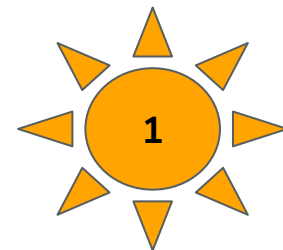
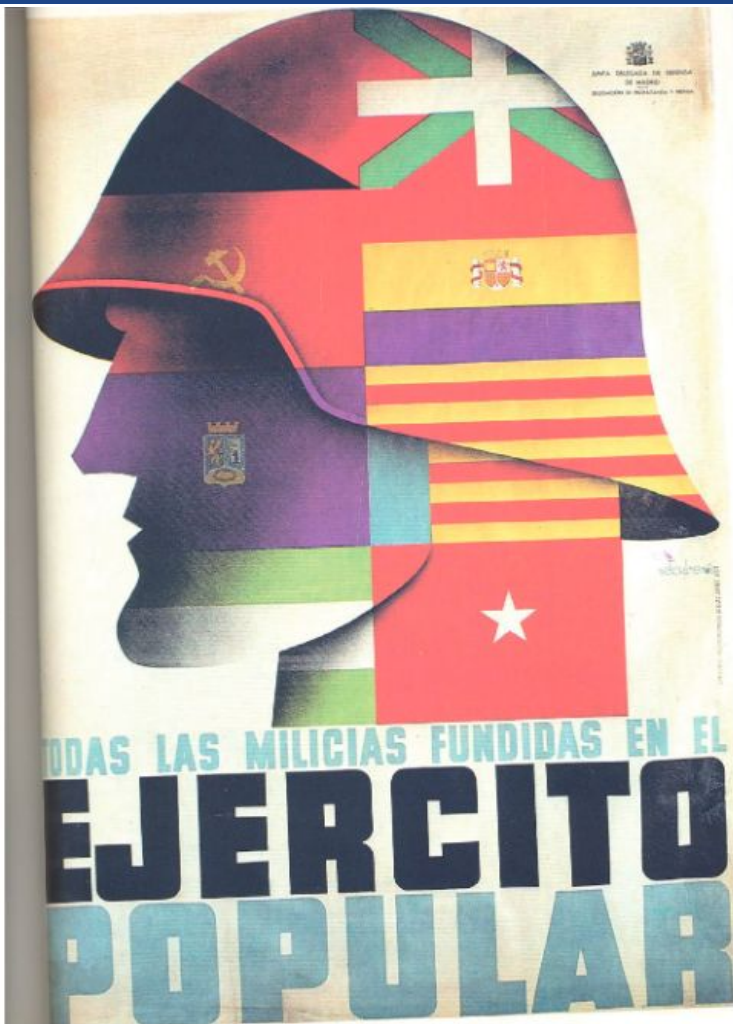

FONT: Josep Maria SOLÉ I SABATÉ i Joan VILLARROYA I FONT (dir.). *Breu història de la Guerra Civil a Catalunya*. Vol. 1. Barcelona: Edicions 62, 2005, p. 158.

Morts per la violència revolucionària (juliol, agost, setembre de 1936)

FONT: V. HURTADO, A. SEGURA i J. VILLARROYA. *Atles de la Guerra Civil a Catalunya*. Barcelona: DAU, 2010, p. 90.

FONT: J. MELENDREAS. Junta Delegada de
Defensa de Madrid, 1936-1939.

Els refugiats a Catalunya durant la Guerra Civil

AJUNTAMENT DE LA VILA DE RIPOLL

PRESIDENCIA

Encarnació Mar-
tin
Joana y Miguel
Garrido Mar-
tin.

AJUNTAMENT DE RIPOLL
Registre de sortida
18 AGO 1937
Núm. 1160

Per la present s'autoritza als tres refugiats que s'indiquen al marge que en l'actualitat resideixin a un poble de la provincia de Lleida per tal que puguin traslladar-se a aquesta població en calitat de refugiats de guerra.

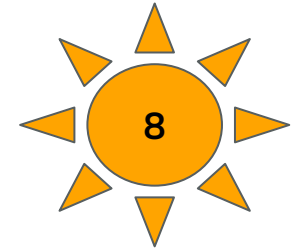
Es prega a les Autoritats de la població de la qual depenguin no posin dificultats als trasllat dels esmentats refugiats a aquesta població.

Ripoll 18 d'Agost del 1937.

L'Alcal de,

FONT: Autorització de l'alcalde de Ripoll perquè es puguin traslladar tres refugiats des d'un poble de Lleida a Ripoll, 18 d'agost de 1937. Oficina Administrativa del Comitè Central d'Ajut als Refugiats de Catalunya.

FONT: Ajuntament d'Altafulla (Tarragonès), novembre de 1937.

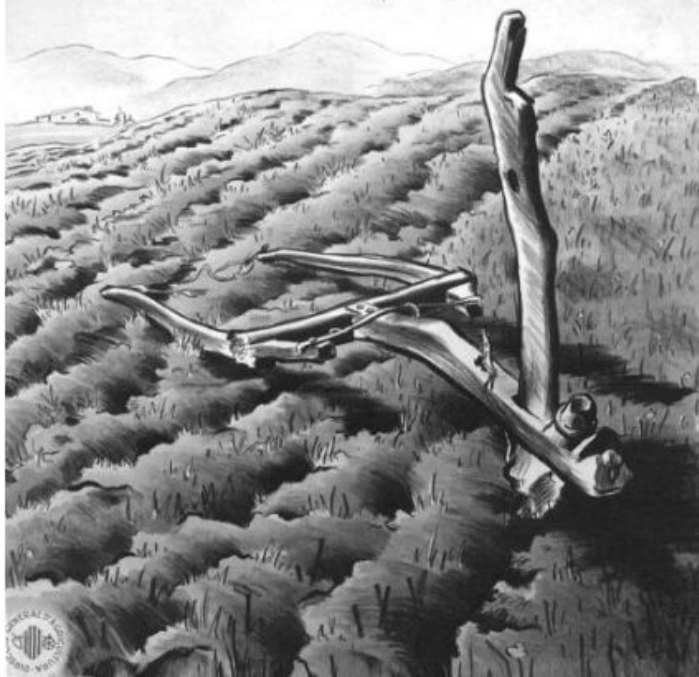
A la central de la Telefónica de la plaça de Catalunya es presentaren un bon dia un bon grapat de guàrdies i policies, comandats per Rodríguez Salas, comissari d'Ordre Públic. Per què? Senzillament i de manera planera, el PSUC i Estat Català, que en tant que partits no intervenien a Telèfons, tenien la necessitat de controlar la Telefónica per a llurs finalitats conspiratives. La CNT no s'hi avingué, perquè s'adonaren d'allò que es tramava a Telèfons.

[...]

A més del fet de la Telefónica, apareixen fortificats els centres d'Estat Català i del PSUC. Apareixen els fusells als carrers i és davant d'aquestes demostracions de guerra que alguns camarades es preparen per a la defensa, havent suposat, ben encertadament, que es tracta de donar la batalla a la CNT, sent la incautació de la Telefónica pel PSUC i Estat Català la primera etapa del pla.

FONT: Informe del Comitè Nacional de la CNT. València, 6 de juny de 1937 (text traduït).

**NO DEIXEU CAP ARADA INACTIVA
NI GENS DE TERRA SENSE TREBALLAR
OCUPEU EL LLOC DELS QUE SON
AL FRONT I LLUITEN PEL BENESTAR
I LA LLIBERTAT VOSTRES**

FONT: Direcció General d'Agricultura de la
Generalitat de Catalunya, 1937.

Portada A. La prensa i el canvi polític: la Guerra Civil a Catalunya.

FONT: *La Vanguardia* [Barcelona] (25 gener 1939).

Portada B. La premsa i el canvi polític: els inicis del franquisme a Catalunya.

FONT: *La Vanguardia* [Barcelona] (27 gener 1939).

NOTA: El titular de la portada en català seria: «Barcelona per a l'Espanya invicta de Franco».

Bombardejos sobre Barcelona

FONT: Aviazione Legionaria Italiana, 18 de març de 1938.

PAU Setembre 2014

La batalla de l'Ebre

Parte de guerra del día de hoy. Burgos, 14 de noviembre de 1938.

En el sector del Ebro han continuado nuestras tropas la persecución del enemigo, ocupándose el pueblo de [La] Fatarella, así como importantes posiciones en las estribaciones de la sierra del mismo nombre. [...]

Ha quedado ocupada y limpia de enemigos una zona de más de 100 kilómetros cuadrados. Nuestro avance ha tenido una profundidad de 11 kilómetros en algunas direcciones, quedando en nuestro poder 10 kilómetros del ferrocarril de Zaragoza a Barcelona.

El material cogido al enemigo es importantísimo y da idea de la gran derrota sufrida por los rojos, pues, sólo de armamento, van contados hasta ahora 1.263 fusiles, 27 ametralladoras, varios morteros de 81, así como depósitos de municiones de todas clases. [...]

En la cabeza de puente de Serós, una mina propia ha volado un tanque ruso del enemigo.

Nuestros aparatos han bombardeado en el día de hoy los objetivos militares del puerto de Barcelona, alcanzando los muelles y un barco. También se bombardearon las centrales eléctricas de San Adrián de Besós y la fábrica Cros, provocando explosiones.

FONT: *Diario de Burgos* (15 noviembre 1938), p. 1.

Comunicat de guerra republicà del 25 de juliol de 1938

La jornada d'avui ha constituït un triomf per a les armes republicanes, que han portat a terme una operació de guerra d'extraordinària dificultat amb la major precisió, i han conquerit tots els objectius fixats pel Comandament.

En les primeres hores de la matinada, les forces espanyoles creuaren el riu Ebre entre Mequinensa i Amposta, per sorpresa en alguns punts i en d'altres a viva força. Els nostres soldats, han destruït totes les resistències, han fet més de cinc-cents presoners i han capturat abundant material de guerra, artilleria i armament d'infanteria.

Moltes unitats enemigues, incapaces de resistir el nostre violent atac, han fugit a la desbandada.

Els nostres soldats continuen el seu avenç a l'hora de tancar aquest comunicat.

L'aviació italoalemanya ha pretès de respondre al nostre atac amb una acció d'esclafament, actuant sense interrupció durant tot el dia sense poder detenir l'avenç de les columnes espanyoles. Pel foc dels nostres antiaeris han estat abatuts dos trimotors, un Junker i un Heinkel.

FONT: Traducció d'un comunicat de guerra republicà (25 juliol 1938).

Reus, 15 de gener de 1939

PAU Juliol 2020

FONT: Cristina MARTÍNEZ DE VEGA i Víctor LAHUERTA. *Kautela*. Saragossa: Institución Fernando El Católico, 2018, p. 80.

Ban del general en cap de l'Exèrcit del Nord

Fidel Dávila, General en Jefe del Ejército del Norte, ordeno y mando:

Artículo 1.º Queda reintegrada la ciudad de Barcelona y demás territorio liberado de las provincias catalanas a la soberanía del Estado Español, cuya jefatura ostenta el Generalísimo de las fuerzas de Tierra, Mar y Aire, capitán general del Ejército y de la Armada, jefe nacional de FET y de las JONS, Excelentísimo Señor don Francisco Franco Bahamonde.

Artículo 2.º Declaro sin ningún valor ni efecto todas las disposiciones y nombramientos dictados con posterioridad al 18 de julio de 1936 por los rebeldes que detentaban el poder.

Artículo 3.º Entra en vigor a partir de hoy todo el Derecho del Nuevo Estado que, de acuerdo con el principio de unidad de la Patria, devuelve a las provincias catalanas el honor de ser gobernadas en pie de igualdad con sus hermanas del resto de España.

26 de enero de 1939

FONT: Josep BENET. *Catalunya sota el règim franquista: Informe sobre la persecució de la llengua i la cultura de Catalunya pel règim del general Franco*. Barcelona: Blume, 1979, p. 221-222.

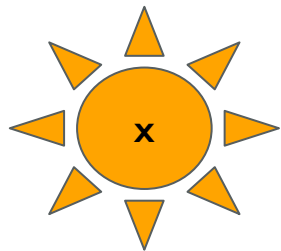
Comunicat oficial de guerra

En el día de hoy, cautivo y desarmado el Ejército Rojo, han alcanzado las tropas nacionales sus últimos objetivos militares. La guerra ha terminado.

El Generalísimo Franco

Burgos, 1.º de abril de 1939.

FONT: ABC [Sevilla] (2 abril 1939).

Ex 2.

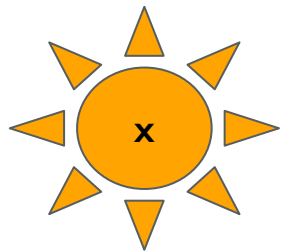
Termes
històrics

Selectivitat 2025

TERMES HISTÒRICS GUERRA CIVIL

Alzamiento Nacional, Batalla de l'Ebre, bombardeig civil, Brigades Internacionals, Cabanellas, Casado, Caudillo, CNT, Comitè de milícies Antifeixistes, Comitè Local, Comitè No Intervenció, Consell d'Economia de Catalunya, Decret d'Unificació, Dret de col·lectivitzacions, Edifici Telefònica, Exèrcit popular, Exili, Èxode, Facciosos, FAI, FET i de les JONS, Fets Maig, Franco, Fur del Treball, *Generalísimo*, Giral, Goded, Junta de defensa, *Junta Técnica del Estado*, Largo Caballero, Legió Cóndor, Llei de Responsabilidades Polítiques, Manzanares, Lleva del Biberó, Milicians, Militarització milícies, Mola, *Movimento Nacional*, Nationals, Negrín, Passejades, POUM, Programa 13 punts, Queipo de Llano, Rebels, Requetés, Rereguarda, Sanjurjo, Txequés, Yagüe

Ex 4.

Test Guerra Civil

Selectivitat 2025

10 minuts

Context històric: Heu format part de les Brigades Internacionals a Catalunya durant la Guerra Civil. Quan torneu al vostre país voleu explicar els fets al vostre entorn. Responeu a les qüestions següents triant la resposta que s'ajusti més bé al que heu viscut.

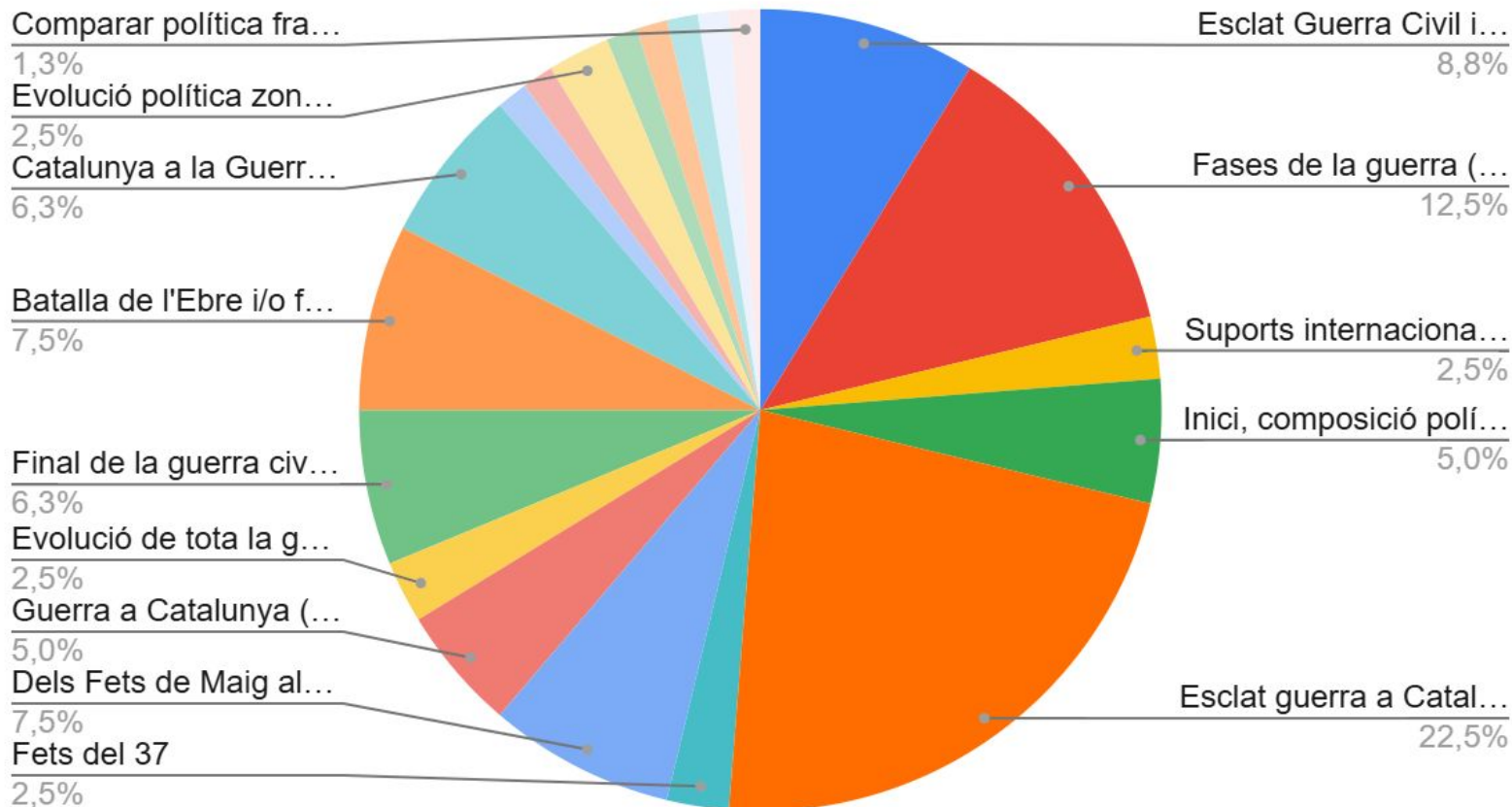
- 4.6. El factor militar que va permetre el bombardeig de diverses ciutats catalanes va ser
- a) la inexistència de bateries antiaèries.
 - b) la situació estratègica de l'aviació italiana a l'illa de Mallorca.
 - c) el fet que els republicans no tenien aviació.
 - d) el concurs decisiu de l'aviació alemanya.
- 4.7. La dirigent anarquista catalana que va arribar a ser ministra de Sanitat i Assistència Social en el Govern republicà es deia
- a) María de Maeztu.
 - b) Frederica Montseny.
 - c) Dolores Ibárruri.
 - d) Francesca Bonnemaison.

- 4.8. El nom que va adoptar l'enfrontament viscut el 1937 als carrers de Barcelona entre dues concepcions sobre la guerra i el canvi polític va ser
- a) *processos de Barcelona.*
 - b) *fets de la Fatarella.*
 - c) *fets del Palau Sant Jordi.*
 - d) *fets de Maig.*
- 4.9. Un dels organismes principals del poder popular a Catalunya després de l'intent de cop d'estat va ser
- a) el Bloc Obrer i Camperol.
 - b) el Comitè Central de Milícies Antifeixistes.
 - c) l'Ajuntament de Barcelona.
 - d) la Comissió d'Indústries de Guerra.
- 4.10. Les tropes franquistes van entrar a Catalunya per primer cop
- a) el gener del 1939 per Barcelona.
 - b) el 19 de juliol de 1936 per Barcelona.
 - c) entre el març i l'abril del 1938 per Lleida.
 - d) a començaments del 1937 per l'Ebre.

ESTADÍSTIQUES 2010-2025

Guerra Civil

Esclat Guerra Civil i resistència a BCN i Madrid	7
Fases de la guerra (evolució militar)	10
Suports internacionals dels 2 bàndols i 2 batalles	2
Inici, composició política i social dels bàndols i esclat revolucionari a zona republicana o a les dues zones	4
Esclat guerra a Catalunya, milícies antifeixistes, repressió fins els Fets de Maig (37), col·lectivititzacions	18
Fets del 37	2
Dels Fets de Maig al final de la Guerra a Catalunya	6
Guerra a Catalunya (1937)	4
Evolució de tota la guerra a Catalunya (fronts, batalles i bombardeigs)	2
Final de la guerra civil a Catalunya i/o Espanya + causa de la derrota republicana	5
Batalla de l'Ebre i/o fases ocupació franquista a Catalunya	6
Catalunya a la Guerra Civil (vida quotidiana, fets bèl·lics, col·lectivititzacions...)	5
Exèrcit popular del 36 al 39	1
Evolució política de l'Espanya de Franco durant la GC	1
Evolució política zona republicana durant la GC	2
Evolució política a les 2 zones	1
Repressió franquista i republicana (terror blanc/roig) + aixecament a Catalunya	1
Violència a la rereguarda republicana	1
Explicar diversos fets de la guerra (fets de Maig, etapa final, unificació carlins...)	1
Comparar política franquista amb republicana (banderes)	1

Vídeos resum

Selectivitat

- 1. EL PREÀMBUL DE LA GUERRA
- 2. LA INSURRECCIÓ MILITAR
- 3. L'AJUDA EXTERIOR
- 4. PRIMERS MESOS DE GUERRA (1936)
- 5. LA REVOLUCIÓ DINS LA REVOLUCIÓ (1937)
- 6. FRACTURA DEL TERRITORI REPUBLICÀ (1938)
- 7. EL FINAL DE LA GUERRA (1939)
- 9. CAUSES DE LA GUERRA CIVIL
- 9. CONSEQÜÈNCIES DE LA GUERRA CIVIL